

Innberetning v/ Mona Mortensen

18.6.1991
innberetningsdatoBjørkestrand
gardsnavn

gnr. 106

bnr. 20

fk.nr.

Etne
kommuneHordaland
fylkeOlav Bjørkestrand, Sjoarbakken 4, 5750 Odda
eier/bruker

postnummer/adresse

Ang. Arkeol. utgravning av steinalder lok.

27.5 - 7.6.91
dato

i forb. med EV 0076 HP 07 Markhusparsellen.

TIDLIGERE BEFARINGER/REGISTRERINGER I FORB. MED VEGPLANEN

- se innberetning for registrering i forb. med detaljplanen
v/ Trine Johnson, 7.10.1990.

VEDLEGG

- felt planskisse (vedlegg 1)
- profiltegning (vedlegg 2)
- TR-profiler (vedlegg 3)
- + funnliste (vedlegg 4)
- fotoliste (vedlegg 5)
- funnfordeling lag 1 (vedlegg 6)
- 2 ark telleskjema (vedlegg 7)

Arkeologisk utgravning på Bjørkestrand, gnr. 106/20, Etne komm, Sunnhordl.

Det er tatt opp i alt 5,5 m² fordelt på en 9x1 m sjakt og 17 testruter hver på 1/4 m². Den totale funnmengden er 73 innsamlede artefakter. Hovedvekten av materialet er et lys grått ryolitt/mylonitt lignende råstoff. Videre ryolitt, flint og kvarts i størrelsesorden etter rekkefølge. Det ble ikke funnet andre daterbare kontekster enn artefaktene. Dateringen må derfor gjøres på grunnlag av disse. En sylindrisk flekkeblokk og bruken av ryolitt er dateringsgrunnlaget for boplassen. Ryolitten og den sylindriske flekkeblokken tyder på en boplass som i tid må plasseres til overgangen eldre/ynge steinalder - tidlig yngre steinalder. En flateretusjert spiss i ryolitt ble funnet i torvlaget og regnes derfor å være et yngre element. Boplassens beliggenhet på en liten flate ga en forholdsvis klar begrensning av lokalitetens utbredelse. Mangel på kulturlag tyder på et svært kortvarig opphold.

Bakgrunn for undersøkelsen er utbyggingen av EV 0076, HP07, Markhusparsellen. Veitrasseen ble registrert høsten 1990 (innberetning ved Trine Johnsen) og resulterte i funnet av boplassen på Bjørkestrand. Lokalitetens beliggenhet ble vurdert å komme i konflikt med den planlagte adkomstveien til husene på Bjørkestrand. To funnførende prøvestikk inneholdt to avslag ryolitt (et flekkelignende), et avslag kvarts og et avslag flint.

Hensikten med årets undersøkelse var å få et inntrykk av lokalitetens utbredning, dessuten å forsøke å få fram elementer som kunne hjelpe til en bedre datering. Daterbare gjenstander og ildsteder for uttak av radiologisk datering var derfor ønskelig.

Feltarbeid

Deltakere ved årets feltarbeid var Jørgen Havnås og Espen Kutschera begge feltarbeidere, og Mona Mortensen, feltleder. Det ble totalt utført 20 dagsverk på lokaliteten på Bjørkestrand fordelt på omtrent 11 dager.

Vi brukte et koordinatsystem lagt ut etter terrenget, ikke etter

geologisk oppmåling. Feltets N er derfor ifølge himmelretningen egentlig NNV (se forøvrig inntegning av reell N og felt N på profiltegning, vedlegg 2 og plantegning, vedlegg 1). Sjakten ble lagt ut Ø - V etter felt N. Testrutene ble lagt i rutene langs sidene av sjakten, først og fremst rundt hele sjakten og videre utvidet med flere testruter der disse var positive. Det ble gravd i stratigrafiske lag, lag O (opprensing) startet der det første funnet dukket opp et stykke ned i torven. Massene ble fra dette nivået børt ned til sjøen og håndsoldet i 4 mm sold.

Lokalisering og horisontal funnfordeling

Lokaliteten på Bjørkestrand "ligger på en liten avgrenset flate, ca 10,0 x 10,0 m, 15 moh mellom knauser og en grasvokst bakke. Fra lokaliteten er det utsyn inn i Åkrafjorden mot en fyrlykt på Mosnes. Terrengt omkring lokaliteten er jevnt skrånende grasvokst med rydningsrøyser og knauser. Stien fra våningshuset ned til vegen og sjøen går over lokaliteten" (Trine Johnson, 1990). Lokaliteten avgrenses lett på flaten men kan muligens trekkes lenger mot SSV, her skråner terrengt mer enn på flaten men er likevel forholdsvis flatt. Flaten er noe våtlendt, og da lokaliteten ligger på laveste punkt på selve flaten, med stigende terreng mot fjellene i S, er det mulig at lokaliteten utsettes for store vannmengder feks under vårløsningen og andre oversvømmelser. Bjørkenes er blant lokalbefolkningen kjent for å være en av de luneste plassene på denne siden av Åkrafjorden (lokal informant). Dette var merkbart den tiden undersøkelsen foregikk, selv om det blåser friskt ute på fjorden var det stadig stilt på flaten der lokaliteten ligger. Det funnførende areal strekker seg i en smal stripe langs flaten og fortsetter i det lett stigende terrengt SV for lokaliteten, tilsammen omtrent 13 m². Et prøvestikk ved steinrøyser som ligger på berg omtrent 10 m S for sjakten (se vedlegg 2), var også funnførende, men regnes ikke med i lokalitetens funnførende areal. Funnfordelingen viser altså at funnene ligger tettest og svært konsentrert på flaten, men at det også strekker seg lenger SV. I sjakten er det antydning til konsentrasjon i 50x 51y, 50x 52y og i 50x 54y. Kjernene ble funnet i 50x 54y NV og 50x 57y SV. Det ble ikke funnet kvadranter som kan karakteriseres som spesielt funnrrike. Ryolitten ser ut til å opptre i størst

mengde i V del av sjakten. Dette gjelder først og fremst den mørk grå, hvitstripede Siggjo varianten av ryolitt. Råstoffet som forekom hyppigst var en lys, stålgrå type råstoff. Flint er det lite av, den fordeler seg jevnt over det funnførende området, uten særlige konsentrasjoner. Det ser ikke ut til å være mønster i de ulike råstoffenes frekvens og utbredelse i ulike deler av feltet (se forøvrig vedlegg 6 for funnfordeling i lag 1).

Stratigrafi og vertikal funnfordeling

(Profiltegning=vedlegg 2, profiltegning av testrutene=vedlegg 3)

Stratigrafien bestod av følgende lag:

Torv	inntil 20 cm
Brungrå organisk sand med grus i lommer	inntil 10 cm
Mørkere grå, mer kullblandet sandhorisont med organisk innsalg	inntil 4 cm
Mørk grå, mer kullblandet sand med organisk innslag	inntil 15 cm
Undergrunnen:	
Lys grå fin sand, med organiske kullblandede spetter helt i overflaten eller grå grus	

Den brungrå organiske sanden med lommer av grus ble kalt lag 1. Under utgravningen ble det også operert med et lag 1 A, et lag som så ut til å være dette brungrå laget, men uten grus. Det kunne se ut som at grusen var et lag for seg. Likevel er det nok riktigere å kalle disse to med en fellesbetegnelse lag 1, hvilket også er gjort under katalogisering. Funnfrekvensen er nok høyest i toppen av lag 1, der også gruslommene opptrer, men dette nivået er ikke homogent nok til å kunne utskilles som et eget lag. Svært få funn (men de finnes dog) er fra torvlaget (lag 0 - opprens). Ingen funn er funnet i dypere nivå enn lag 1. Dette gjør at lag 1 må betegnes som det funnførende laget. Det ble forventet utifra stratigrafien i prøvestikkene fra i høst at det kullholdige laget skulle være funnførende, dette viste seg under

årets graving ikke å være korrekt. En forklaring kan være at stratigrafien på flaten er omrota over lang tid forårsaket av regn og oversvømmelser. Ifølge grunneier er det tidligere (rundt århundreskiftet ?) lagt ned en veit rett Ø for husene og videre mot NNØ langs berget V for feltet. Tiltaket ble satt i verk fordi området var våtlandt. Selve uttørringen som har foregått i forbindelse med nedleggelsen av veit kan også ha virket inn på stratigrafien. At det har foregått bevegelser i jorden understrekes dessuten av nyere tids keramikk funnet godt nedi lag 1. Det ble ikke funnet spor av strukturer på lokaliteten.

Funnmateriale

Totalt ble det funnet 78 artefakter, derav 37 av ryolitt/mylonitt, som største råstoffgruppe. Videre ble det funnet ryolitt av Siggjo-typen (19 artefakter), flint (11 artefakter) og 5 kvartsavslag. Artefaktene som er katalogisert som rhyolitt/mylonitt er et lys grått råstoff, uten de karakteristiske årene som finnes i Siggjo-rhyolitten. Råstoffet har fått betegnelsen etter konsultasjon med museumslektor Øystein Jansen på geologisk institutt, avd.A. Ifølge Jansen kan det være vanskelig å avgjøre eksakt om det er ryolitt eller mylonitt. Men bestemmelsen er viktig, fordi det viser at det i alle fall er svært forskjellig fra den svært karakteristiske mørke grå, hvitårete rhyolitten vi kjenner fra Siggjo på Bømlo. Flinten er for det meste av god kvalitet, gjennomiktig, ofte nesten ravfarget. Kvartsen er svært ruskete, og avslagene er muligens usikre.

Det ble funnet to kjerner, og et lite kjernefragment. Alle i ryolitt/mylonitt. Den ene kjernen er slått fra begge sider og har form som en sylindrisk kjerne, selv om "baksiden" er ødelagt og fragmentarisk. Den andre kjernen er også noe ødelagt, uten en kjennbar form. Den er derfor katalogisert som 2.4 "andre kjerner". Kjernefragmentet er også undefinerbar av form. Flekker og flekkefragmenter opptrer bare i liten grad (7 stykker), og da som vanlige flekker og smalflekker. Flekkene er laget av alle typer råstoff som opptrer på lokaliteten bortsett fra kvarts. Det ble også funnet en flateretusjert, noe fragmentarisk spiss av mørk ryolitt uten årer. Resten av materialet fra boplassen må betegnes som avslag, og er definert som makro-, vanlig-, og mikro-avslag.

Vurdering av undersøkelsesresultatene

Lokaliteten på Bjørkestrand er ikke totalundersøkt, men må likevel kunne betegnes som forsvarlig undersøkt. En sjakt på 1 x 9m ble lagt ut mellom de to funnførende prøvestikkene. Videre ble det lagt ut testruter langs sjakten for avgrensning av lokaliteten. Stratigrafisk avgrensning ble gjort ved gravning i stratigrafiske lag ned til og med lag 1 (1A). Videre ble den SV kvadrant i hver rute gravd ned til grus. Fordi disse rutene ikke gav funn ble ikke lag 2 ytterligere utgravd i resten av sjakten. Undergrunnsgrusen/sanden ble undersøkt i visse kvadranter. Heller ikke disse ga funn. Testrutene ble gravd noen cm ned i undergrunnen. Heller ikke disse ga funn uten i lag 1 eller høyere. Resultatet blir en boplass som med en forholdsvis grei avgrensning både horisontalt og stratigrafisk.

Lokaliteten på Bjørkestrand inneholder ikke distinkte daterbare artefakter, men her er artefakter som gir en god pekepinn om lokalitetens alder. Den mørke, årete ryolitten begrenser lokalitetens alder til overgangen eldre/ynge steinalder - yngre steinalder, iflg Nørgy (1987) er eldste forekomst av rhyolitt ca 5900 BP, yngste datering er 4170+/-90 BP. Den sylindriske flekkeblokken dateres til tiden mellom 5800 BP og 3800 BP. Disse to elementene er særlig karakteristiske for den tidligste fasen av yngre steinalder.

For samme periode er også tangepiler av ryolitt karakteristisk, og fraver av dette elementet på lokaliteten kan tyde på en noe eldre datering. Et element som ødelegger denne dateringen er den flateretusjerte spissen. Den peker lenger framover i tid, mot sein yngre steinalder. Spørsmålet er om spissen hører til den tidligere nevnte fasen på boplassen, spissen ble funnet i lag 0, altså over det funnførende laget. Alt i alt vil jeg påstå at sannsynligheten er størst for at boplassen skal dateres overgangen eldre/ynge steinalder, og at det sene elementet som ligger i den flateretusjerte spissen ikke tilhører gjenstandsmaterialet som ellers finnes på lokaliteten.

Den forholdsvis lille mengden materiale funnet på lokaliteten tyder på en boplass med bare et kortvarig opphold. Mangelen på funnførende kulturlag og konstruksjoner som feks ildsted støtter også opp under dette bildet. Sannsynligvis har det foregått ymse redskapsproduksjon på lokaliteten, utført i de fire råstoffene som

er funnet på boplassen. De ulike typene råstoff tyder på utbredt kontakt mellom ulike typer områder. Flinten kan være handlet med fra Danmark, selv om mye tyder på at flinten funnet på Bjørkestrand er fra flintknoller transportert med isen. Den svarte ryolitten tyder på kontakt med Bømlo, og ryolitten/mylonittens opphavssted har vi enda ikke helt svaret på. Antagelig er det ryolitt fra en ryolittforekomst et sted i Sunnhordland. Hvis råstoffet virkelig er ryolitt betyr det at også andre forekomster av råstoffet er utnyttet. For denne typen råstoff er som tidligere nevnt vesensforskjellig fra Siggjo-ryolitten. Janson nevnte en forekomst på Kattnakken på Stord. Ryolitt kan også forekomme andre steder i Sunnhordland, og muligens i sørlige deler av Sogn. Mylonitt forekomster i Hordaland kjenner jeg ikke til. Vi fant mye naturlig kvarts på lokaliteten, og den antas derfor å være lokal.

17.6.91.

Mona Mortensen

KNAUS

STEINRØYS
OPPÅ BERG

PS

↑

↑ STIGENDE TERRENG

VÅTLENDT FLATE

GRASKLEDT + HAUG

BERG

BERG

felt N →

BJÖRKESTRAND, ETNE K.

feltskisse M=1:50

7.6.91 mim

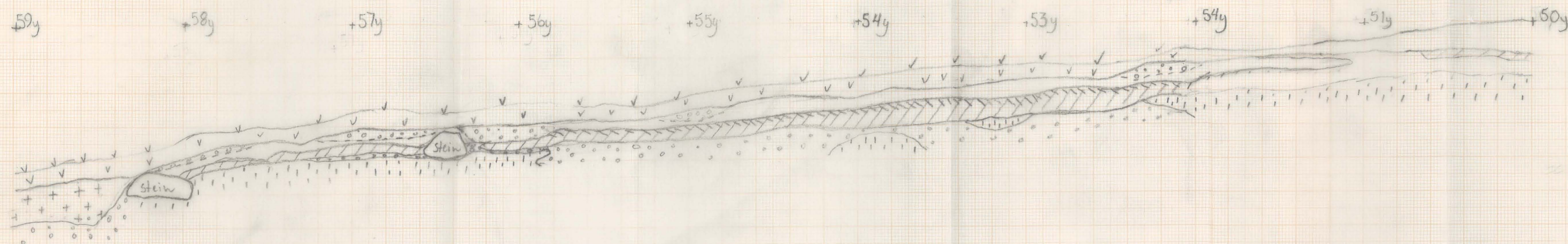
VEDLEGG 1

funntførende kvadranter

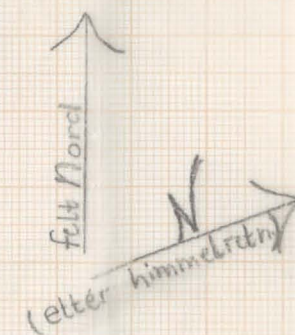
usikre avslag

F. BEYER A.S.

Vare nr. 00070

- v torv
- brungrå organisk sand, med grus i lommer
- /// mørk grå, kullblandet sand, med organisk innslag
- XXX mørkere grå, mer kullblandet horisont, sand og noe organisk masse.
- ||| lys grå, fin sand, med organiske, kullblandede spetter i overflaten
- ooo Grå grus

BURKESTRAND, ÅKRATJORDEN, ETNE KOMM.

Profiltegning

M: 1:20

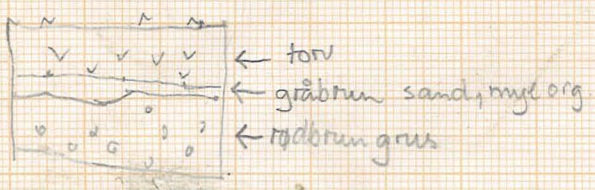
7.6.91

Mona Mortensen

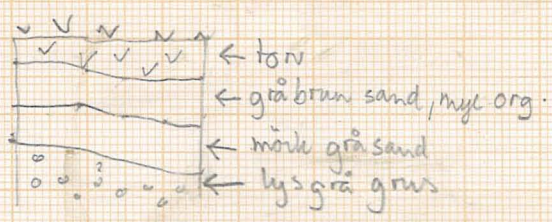
1 meter

N-S profil i testrutene (ifht felt N; se feltskisse)

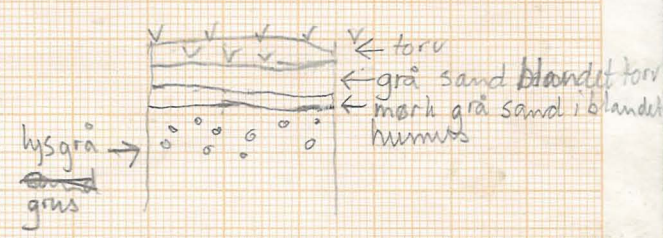
51x 51y NV

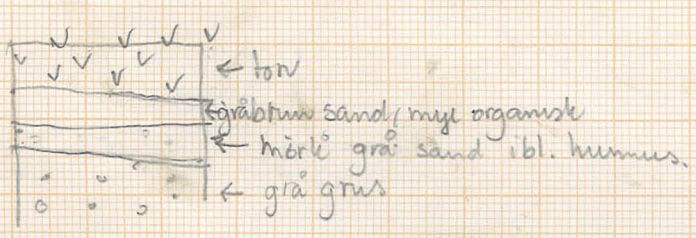
51x 53y NV

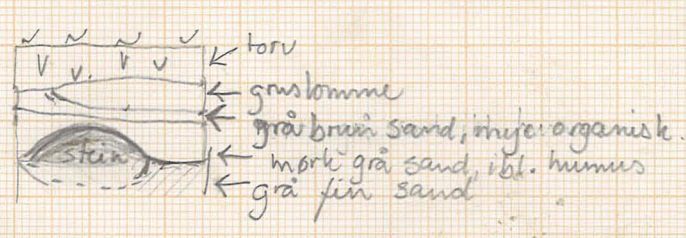
51x 55y NV

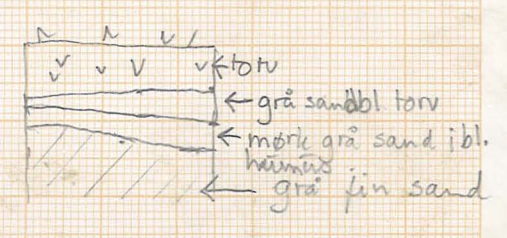
51x 58y NV

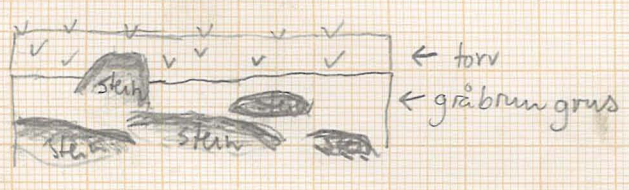
51x 59y NV

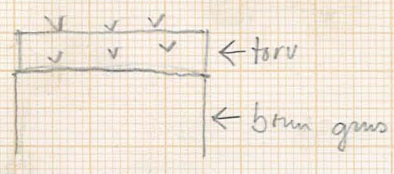
50x 61y NV

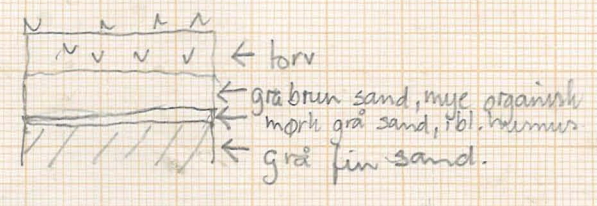
49x 59y SV og NV

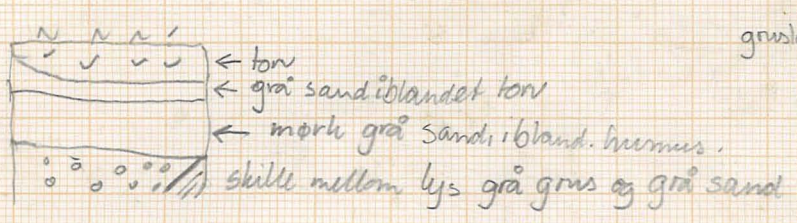
49x 57y SV

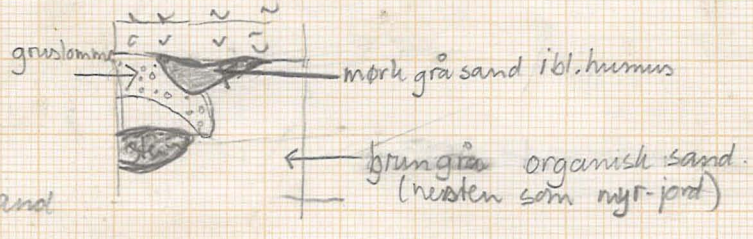
49x 55y SV

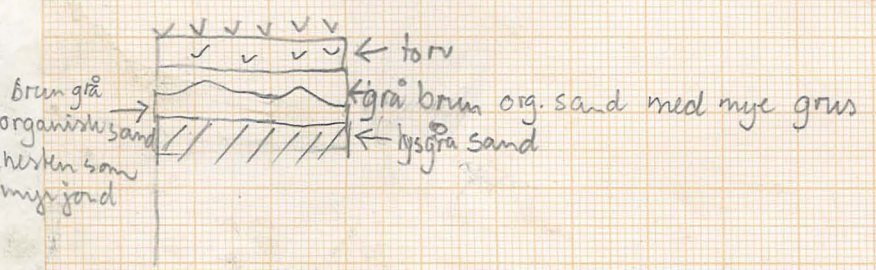
49x 53y SV

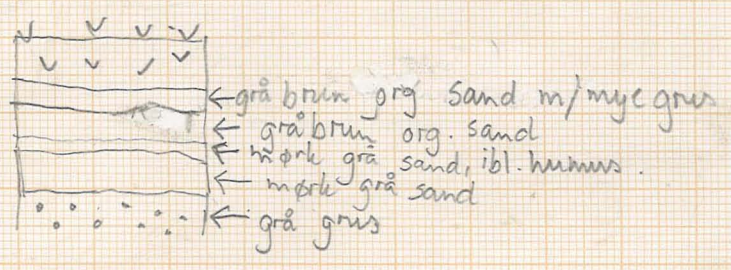
49x 51y SV

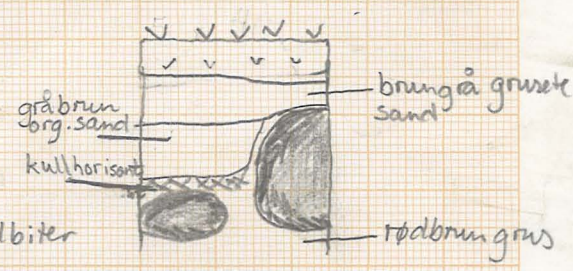
50x 49y NV

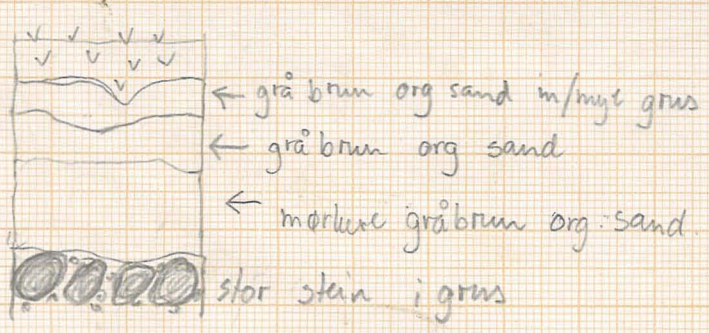
51x 48y NØ

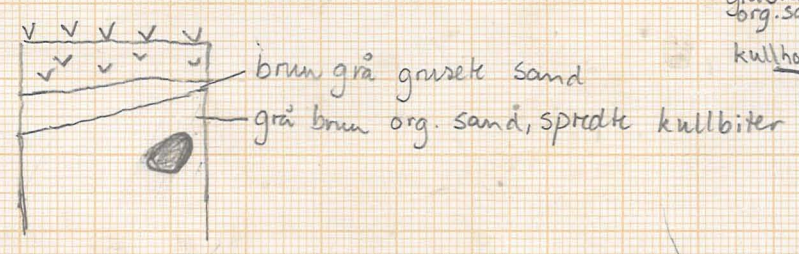
51x 45y NØ

51x 47y NØ

51x 46y NØ

M = 1:20 20cm

KATALOG

B 14819 _
Aks.nr 28/91Utgravning av steinalderlokalitet,
Bjørkestrand, gnr 106, bnr 20, Etne komm., Sunnhrdl.

GJENSTANDSTYPER		R	R*	Fl	Kv	A	TOTALT
vanlige flekker	1.1.1	3	1	1			5
smalflekker	1.1.2.	1	1	1			3
vanlig avslag	1.5.2	10	22	8	3		43
mikroavslag	1.5.3.	4	10	1	2		17
syldriske kjerner	2.2.1		1				1
andre kjerner	2.4		2				2
andre overfl. retusj.							
spisser	9.4.4	1					1
dessuten historisk							
materiale; krittpepestang						1	1
		19	37	11	5	1	73

R = ryolitt

R* = ryolitt/mylonitt (lysgrå av farge)

Fl = flint

Kv = kvarts

A = annet råstoff

Bakgrunn for undersøkelsen er utbygging av EV 0076, HP07, Markhusparsellen. Registrert høst 1990 (innberetning ved Trine Johnsen).

Det er tatt opp i alt 5,5m² fordelt på en 9x1 m sjakt og 17 testruter, hver på 1/4m². Den totale funnmengden er 73 innsamlede artefakter, datert til overgangen eldre/ynge steinalder. Hovedvekten av materialet er lys grå ryolitt. Videre ryolitt, flint og kvarts. Det ble ikke tatt prøver. En flateretusjert spiss i ryolitt ble funnet i torvlaget og regnes for å være et yngre element. Boplassens beliggenhet på en liten flate ga en forholdsvis klar begrensning på lokalitetens utbredelse. Mangel på kulturlag tyder på et svært kortvarig opphold.

Innberetning i top.ark.

Fotoliste, Bjørkestrand, Etne kommune

<u>Bilde nr</u>	<u>Motiv</u>	
-----------------	--------------	--

Film nr 1 S/H

0	lok Bjørkestrand	mot N
1	"	"
2	"	mot SV
3	kjerne, in situ, 50x57y SØ, lag 1	

Film nr 2 S/H

16	oversikt, lok Bjørkestrand, utgravd	mot Ø
17	"	"
18	"	mot ØNØ
19	"	mot NNØ
20	"	mot Ø
21	SV for feltet , testrutene	mot SØ

Film nr 1 farge, neg.

7	lok Bjørkestrand, profil mot feltets S (hvilket egentlig er kompass SØ)	helt V i feltet (50x50y)
8	"	
9	"	
10	"	
11	"	
12	"	
13	"	
14	"	
15	"	helt Ø i feltet (50x58y)

Fototekst

Gardsnavn **BJÖRKESTRAND**

Kommune **ETNE**

Fylke **HORDALAND**

Fotograf **m.m.**

Film nr. **1/SH Le. 2502.0-3**

Innberetning ved **Mona Morkensen**

Dato **18.6.91**

Steinalder lok.

0

1

2

3

Fototekst

Gardsnavn BJØRKESTRAND

Kommune ETNE

Fylke HORDALAND

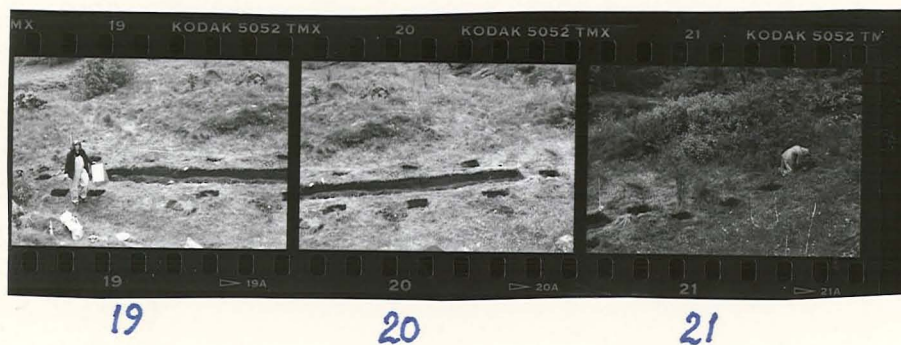
Fotograf F.H.

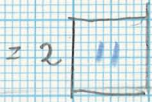
Film nr. 2/SH Le. 25 62-16-21

Innberetning ved Mona Mortensen

Dato 18.6.91

Steinalder lok.
ferdig utgraved

50x50y

z4

z10

z11

z3

z10

z1

z3

z5

z5

- = Flint
- = Ryolitt
- = Ryolitt/myle
- = råstoff, ubearbeid

BJØRKESTRAND, ETNE K.
Funnfordeling i lag 1.

M = 1:50

14.6.91
min

[illegible]

